

Azərbaycanın özü qədər əbədi

Balas Azəroğluya orden təqdim edilir

Qulam Danişyan

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ CƏNUBİ AZƏRBAYCAN

İk növbədə SSRİ Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsi və SSRİ Rabitə Nazirliyi Azərbaycan KP MK ilə birlikdə Bakıdan fars dilində verilişlərin artırılması, İrən ərazisində televiziya yayımlarının qəbulunun gücləndirilməsi imkanları barədə məsələyə baxmalı idi. İki ölkənin televiziya və radio qurumları müştərək proqramlar hazırlamaq, SSRİ Dövlət Nəşriyyat Komitəsi fars və Azərbaycan dillərində ərəb və kiril qrafikaları ilə lüğətlər və dərs vəsaitləri nəşr etməli idi. İrən fars dilində tarixi və inqilabi ruhlu kinolar göndərilməsi nəzərdə tutuldu.

Heydər Əliyev həmin qərarı uyğun olaraq, Azərbaycan KP MK bürosunda məsələnin müzakirəsini keçirdi. 1980-ci il iyul ayının 15-də MK bürosunun iclasında (pr. №146, par. 4) "İrən informasiya-təbliğat işinin gücləndirilməsi haqqında" adlı qərar qəbul edildi. Qərarla yazılırdı ki, Azərbaycan SSR Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsi və Rabitə Nazirliyi bir ay müddətində Bakıdan Azərbaycan və fars dillərində televiziya verilişləri radiusunun genişləndirilməsi imkanlarını öyrənməli, Cənubi Azərbaycan ərazisində televiziya və radio verilişlərinin gücünün artırılmasına dair konkret təkliflər irəli sürməli, verilişlərin keyfiyyətini yaxşılaşdırılmalı idi.

İrəndən gələn məktubların təhliyyə üçün alim və mü-təxəssislər cəlb edilməli, SSRİ-də islamın və müsəlmanların vəziyyətinə dair televiziya və radio verilişləri, Azərbaycan EA və Ali və Orta İxtisas Təhsil Nazirliyi İrənə yayılmaqdan ötrü Azərbaycan və fars dillərində ictimai-siyasi ödəbiyyat, Azərbaycan-fars, fars-Azərbaycan lüğətləri, xarici ölkələrdə yayılmaq üçün hər il avqust ayının 1-i üçün "SSRİ-də Azərbaycan dilində kitablar" adlı kataloq hazırlanmalı idi.

Bütün bu tədbirlər nəticəsində Azərbaycan televiziyasına cənubda maraq getdikcə artdı. Azərbaycan xüsusi xidmət orqanının 1982-ci il 25 yanvar tarixli 10/092 №-li məxfi məlumatında yazılırdı ki, Azərbaycan televiziyasına baxmaq üçün İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır.

Heydər Əliyev qərarda nəzərdə tutulan məsələlərin icrasına qətiyyətli başladı. Cənubi Azərbaycana və İrənə dair tədqiqat işləri genişləndirildi. EA Şərqşünaslıq İnstitutunda Cənubi Azərbaycan şöbəsi yaradıldı. İrənə ictimai-siyasi məlumat və bədii ədəbiyyatın göndərilməsi artırıldı. Gömrük məntəqələrinə, Cənubi Azərbaycan limanlarına üzən gemilərə Azərbaycan milli musiqisi yazılmış kasetlər verildi. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

İrənə gələn turistlərin sayı artmışdır. Bu məqsədlə İrənə fars və Azərbaycan dillərində ümumi həcmi gündə 1 saat olan verilişlər açıldı, bu vaxtdək fəaliyyət göstərən "Se-dai melle İrən" radiostansiyası ləğv edildi. Qeyd etmək lazımdır ki, "Se-dai melle İrən" radiostansiyası

nəşr olunan "Odlar yurdu" və Urmiyada çap edilən "Tarla" jurnallarında, Tebrizdə nəşr edilən həftəlik "Araz" qəzetində Azərbaycan xalqının adət-ənənələri, mədəniyyəti, dili ilə bağlı məqalələr verilir. 1980-ci ilin avqust ayında etibarən Azərbaycan dilində nəşr olunan "Koroğlu" və "Dədə Qorqud" jurnallarında Şimali Azərbaycana dair məqalələr dərc edilir.

Bakıda sanki idarə edənlərlə idarə olunanlar arasında sakitcə razılaşma yolu ilə gedən "Vahid Azərbaycan" kampaniyası Ermənistan və Gürcüstanda artmağa başlayan dissident hərəkatlarının Azərbaycan bənzərli olunu oynadı. Meydana gələn müstəqil ictimai fikri cəyləyənlər öz növbəsində sərhədin o tayı ilə birləşmək arzusunun tam olması da, qismən dəstəklənməsini rəğbətə qarşıladılar. Bu arzunu təşviq etmək üçün həyata keçirilən tədbir hansı xarakterdə olursa-olsun, Azərbaycan milli dərketmə şüuruna fayda verəcək və ikiyə parçalanmış bu torpağın hər iki hissəsi arasındakı dostluq əlaqələrinin hər hansı şəkildə bərpası istər farslaşdırma, istərsə də ruslaşdırma fonunda azərbaycançılıq mövqeyini gücləndirəcəkdi.

Görkəmli tarixçi alim T.Svyatovskinin verdiyi bu qiymət Heydər Əliyevin Bütöv Azərbaycan naminə çalışmaları mahiyyətini açıq, bu fikrin məhz onun tərəfindən ictimai şüura yeridildiyini, xalqı üçün yayıldığını göstərir. Doğrudan da, hansı sistemə mövud olmasına, necə xarakter daşmasına baxmayaraq, Vahid Azərbaycan, Azərbaycan birliyi şüarı azərbaycanlıların milli şüurunu, azərbaycançılıq gücləndirirdi.

Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Bakıya cənub təsir edən milli mərkəz kimi baxması, Vahid Azərbaycan, Bütöv Azərbaycan şüarını təşviq etməsi, cənubla bağlı ziyalıları düşündürən problemləri özü qaldıraraq dissidentlərin yararlanmasına yul verməməsi və şəxsi fəaliyyətini İrən Bütöv Azərbaycan xalqının liderinə çevirdi. T.Svyatovskinin qeyd etdiyi kimi, rus dilində mətubətata çıxdırmışdı Moskvanın razılığı olmadan anlamına gəldiyinə baxmayaraq, Heydər Əliyev İki Azərbaycan gələcəkdə birləşəcəyinə inanır və bu məqsədlə əzmlə çalışırdı. Eyni zamanda hansı yollarla edildiyi açıqlanmasa da, o, sorhəd yarasını aradan qaldırmışdı. Cənub məsələsində xalqın və hakimiyyətin mövqeyində, idarə edənlərlə idarə olunanlar arasında heç bir fərq mövcud deyildi. Bütöv Azərbaycan fikri yuxarıdan gələrkə cəmiyyətdə yayılırdı. Bu istiqamətdəki bütün fəaliyyətlərinə görə Heydər Əliyev Bütöv Azərbaycan böyük nüfuz və sevgi qazanmışdı.

1993-cü ildə hakimiyyətdə gələndən sonra Heydər Əliyevin dünyəvi azərbaycanlıların münasibətə baxışları dövlət siyasətinə çevrildi. Xarici ölkələrə səfərlərində Azərbaycan rəhbəri soydaşlarımızla, o cümlədən Cənubi Azərbaycanda olanlarla da görüşürdü. Dünya azərbaycanlılarını Bakıda keçirilən I Qurultayında nitq söyləyən Heydər Əliyev ümumi strateji xətti müəyyənləşdirirdi.

Son zamanlar İrən İslam Respublikasında baş verən hadisələrin fonunda vətənimizin cənubunda soydaşlarımızı qarşı tördənələr, onların hüquqlarının tanınmaması yenidən Cənubi Azərbaycan məsələsini gündəmə gətirir. Uzun illərin tarixi təcrübəsi göstərir ki, İrən adlanan qurama dövlətdə rejimlə dəyişsə də, azərbaycanlıların ana dilində təhsil almaq hüququ və digər haqları təminmə. Bu isə təkcə cənubi azərbaycanlıların, Azərbaycan Respublikasının deyil, bütün sivil dünyanın başlıca problemi olmalıdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin beynəlxalq toplantılarda cənubda yaşayan azərbaycanlıların hüquqlarının və təhlikəsizliyinin qorunacağı bildirilməsi Vahid Vətən, Bütöv Azərbaycan arzusunun reallaşacağı göstərir. Cənubi Azərbaycan məsələsi dünya siyasətində həllini gözləyən, açıq qalan məsələdir. Onun yolu cənubdakı torpaqlarımızda müstəqil dövlət qurulmasına keçir.

Musa QASIMLI, Milli Məclisin deputatı, AMEA-nın müxbir üzvü, professor